

Prof. nzw. dr hab. Jolanta Mogiła- Lisowska

Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie

Wydział Turystyki i Rekreacji

Recenzja pracy doktorskiej

Autor rozprawy: mgr Ewa Kruszyńska

Tytuł: Uwarunkowania rozwoju infrastruktury sportowo- rekreacyjnej i ich wpływ na aktywność rekreacyjną mieszkańców Poznania

Promotor pracy doktorskiej: dr hab. prof. nzw. AWF Stefan Bosiacki

Praca wykonana w Akademii Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu.

Autorka w temacie rozprawy podejmuje się opracowania czynników pozwalających na obiektywne ocenianie i porównywanie potencjałów infrastruktury sportowo- rekreacyjnej dużych aglomeracji, wykorzystując przykład Poznania.

Zagadnienie to jest szczególnie istotne ze względu na wzrastające zainteresowanie pomiarami różnego typu potencjałów (turystycznych, ekonomicznych, czy innych), wynikające z dążności do wysokiej jakości działań profesjonalnych a z drugiej strony- niedostatek narzędzi pozwalających na obiektywne mierzenie i ocenę miejskiej infrastruktury rekreacyjno- sportowej i możliwości realizacji w niej aktywnego ruchowo wypoczynku. Konieczność właściwego zagospodarowania miejskich terenów aktywnego wypoczynku wydaje się tematem niesłuchanie aktualnym, kiedy zdamy sobie sprawę z rosnących potrzeb realizacji zachowań prozdrowotnych mieszkańców miast, w różnym wieku oraz tworzenia tych terenów zgodnie z obiektywnymi potrzebami miasta i subiektywnymi – jego mieszkańców.

Temat ten uważam za istotny społecznie i warty zgłębienia w obszarze zrysowanym w pracy przedstawionej do recenzji.

KONSTRUKCJA I TREŚĆ ROZPRAWY

Omawiana praca doktorska składa się z pięciu zasadniczych rozdziałów. Zakończona spisem literatury i odpowiednimi załącznikami.

W **rozdziale pierwszym** odnajdujemy w przedstawionej do recenzji pracy problematykę badań w świetle literatury przedmiotu. Uwaga Autorki skupia się tu na następujących zagadnieniach:

- najogólniej określa miejsce i znaczenie infrastruktury sportowo- rekreacyjnej w zagadnieniach kultury fizycznej;
- omawia związki sportu i rekreacji ruchowej z rozwojem miejskiej infrastruktury sportowo- rekreacyjnej;
- wskazuje na znaczenie rynku usług sportowo- rekreacyjnych, jako przedmiotu badań i elementu zarządzania sportem i rekreacją.

Problematyka badań potencjałów zamyka się w analizie blisko 70 pozycji związanych z tym tematem. Pozycjonowanie potencjałów, szczególnie związane z rekreacją ruchową ma swoją dość długą historię i wielu autorów podjęło dotychczas próby określenia związków pomiędzy rozwojem sportu i rekreacji a potencjałem infrastrukturalnym przedmiotu badań Autorki. W literaturze tego przedmiotu możemy odnaleźć wprawdzie dość szczegółowe opracowania np. Z. Pawlaka i A. Smolenia - „Ocena opłacalności i ryzyka komercyjnych inwestycji sportowych (2004), jednak założenia Autorki wykraczają znacząco poza horyzont jednostkowy, jakim jest wyspecjalizowana w swej działalności dość kierunkowo wspomniana ocena opłacalności i ryzyka. Uznać więc należy dokonany wybór literatury z zakresu metodologii budowania i monitorowania potencjałów infrastrukturalnych miast, za trafny. Zagadnienie rekreacji i sportu dla wszystkich odnajduje swoje odniesienia do takich autorytetów, jak m.in. T. Wolańska, R.W. Winiarski, J. Drabik, czy W. Osiński. Już samo przytoczenie nazwisk autorów analizowanej literatury, wskazuje znawcy przedmiotu pewien brak akcentu na problematykę stanu uczestnictwa osób dorosłych w rekreacyjnej aktywności ruchowej. Powoływanie się na badania Z. Krawczyka, opublikowane w roku 1998 (mając na względzie długość cyklu wydawniczego w latach 90., to jeszcze dwa do trzech lat wstecz) nie oddaje aktualnego stanu uczestnictwa populacji Polaków w rekreacji ruchowej. Wprawdzie, nie wiedzieć dlaczego, przywołuje także badania GUS z roku 2012, ale już jedynie dane o uczestnictwie społeczeństw postindustrialnych w tym Polski w połączeniu z Ukrainą, Litwą i Łotwą (tytuł opracowania- Uczestnictwo Polaków w sporcie i rekreacji). W innym miejscu przywołuje nieszczęsne badania „Bridging East- West Gape”, do których Polska podała wyniki z kompletnie różnych metodologicznie badań. Poza wszystkim opracowanie to sfinalizowano w roku 2001, a fenomen rozwoju uczestnictwa w sporcie dla wszystkich, fascynuje ostatnimi laty wielu specjalistów nie tylko kultury fizycznej. Recenzentka czuje niedosyt omówienia w tym obszarze problematyki uwarunkowań uczestnictwa w rekreacji ruchowej i sporcie. Dodatkowo sugeruję uszczegółowienie tytułu podrozdziału 1.4. na UCZESTNICTWO W sporcie i rekreacji, jako podstawa rozwoju infrastruktury sportowo- rekreacyjnej w miastach. Ale być może konsekwencja w realizacji celu pracy, nie pozwoliła na rozwijanie wątków uzupełniających temat. Problem rynku usług sportowo- rekreacyjnych, jako przedmiotu badań i elementu zarządzania sportem i rekreacją, opracowany na podstawie

licznej literatury satysfakcjonującej i wyczerpującej omawianą problematykę. Recenzentka ma jedną sugestię- tekst podrozdziału (s.38 - 57) pt. Rynek usług sportowo- rekreacyjnych, jako przedmiot badań i element systemu zarządzania sportem i rekreacją, jest treściowo dychotomicznie podzielony. Jego składowe pozwalają na podział treści na mniejsze części (np. edukacja w sporcie i przez sport, rynek sportowo-rekreacyjny jako podsystem gospodarki- w tym, modele rynku sportowo- rekreacyjnego oraz działania europejskie w przedmiocie badań). Pojawia się w nim również tajemnicza, bo nie wyjaśniona „Komisja”, warto chociaż w początkowej części, wyjaśnić o jakiej „Komisji” Autorka pisze dość obficie w treści tego dużego podrozdziału.

Te studia teoretyczne wyczerpują potrzeby pracy.

Zgodnie z przyjętą kwalifikacją podstawowych problemów analizowanych w pracy, Autorka dokonuje kwerendy tematycznego piśmiennictwa. Ten systematyczny, związany znów ściśle z problematyką badań wykaz wydaje się być słusznym, pomijając zaczerpnięcia z piśmiennictwa z roku np. 1974 W.M. Vydryna -„Sodierżanie, obiom i stuktura poniatia”, czy W. E. Updyke i P.B. Johnson- „Principles of Modern Physical Education” (1970).

W rozdziale drugim Autorka przedstawia w sposób systematyczny podstawową metodologię badań. Dokonuje opisu założeń przyjętych w pracy, określa cele poznawcze, metodyczne i aplikacyjne pracy, wskazując na opracowanie czynników warunkujących rozwój potencjałów infrastruktury sportowo-rekreacyjnej miasta. Na stronach pracy odnajdujemy szczegółowy opis wyjaśniający, dostosowującą do realizacji celu badań - adaptację procedury badawczej i argumentację dla podjęcia zadań badawczych. Autorka uzasadnia wprowadzenie narzędzi badawczych - kwestionariusza: dla usługobiorców podzielonych dodatkowo na grupę osób uprawiających sport oraz tych, którzy nigdy sportu nie uprawiali. Drugą zasadniczą grupą są usługodawcy (zarządzający lub właściciele) obiektu sportowo-rekreacyjnego na terenie Poznania. Programuje weryfikację założeń pracy poprzez testowanie opracowanej metody (niestety nie zwerbalizowanej w tym rozdziale, jako sondaż diagnostyczny. Pojawia się ona dopiero na s.77 w R.3. Wyniki badań.) poprzez zastosowanie całej, imponującej baterii technik statystycznych.

Zarówno cele, jak i hipotezy oraz pytania badawcze sformułowane są poprawnie, logicznie ze sobą powiązane. Jedynie pierwsza, z określonych hipotez badawczych wymaga niewielkiej korekty. Brzmi następująco: „Obecny stan infrastruktury sportowo-rekreacyjnej miasta Poznania ma istotny wpływ na aktywność rekreacyjną mieszkańców miasta Poznania” proponuję zmianę na: Obecny stan infrastruktury sportowo- rekreacyjnej Poznania sprzyja uczestnictwu w rekreacyjnej aktywności ruchowej jego mieszkańców. Pomijamy w ten sposób niezręczność językową „miasto Poznań” (ogólnie wiadomo, że Poznań to miasto) oraz wartościujemy ów wpływ aktualnego stanu infrastruktury na stan uczestnictwa (przecież) w rekreacyjnej aktywności ruchowej.

Konsekwentna weryfikacja hipotez powinna przyczynić się do realizacji założonego głównego celu pracy (R .2.1. i 2.2.).

Kolejny **rozdział trzeci** prezentuje konsekwentnie wyniki zrealizowanych badań i studiów nad dokumentacją związaną przedmiotowo z tytułem pracy. Na początku Autorka charakteryzuje miejsca badań i grupę badaną. Tu wątpliwość recenzentki budzi przywoływanie dwukrotne danych (Tab. 3. Struktura wiekowa respondentów – usługobiorców korzystających z badanych obiektów sportowo- rekreacyjnych oraz Ryc.2. Struktura wiekowa respondentów – usługobiorców korzystających z badanych obiektów sportowo- rekreacyjnych). Wydaje się, że wystarczające byłoby zastosowanie jednego z wzorów prezentacji danych z badań. Dodatkowo użycie w rozprawie doktorskiej określenia używanego w języku potocznym - „basen” dla „pływalni” może wywołać niewłaściwe skojarzenia (zwłaszcza, że wykorzystanie „basenu” maleje wraz z wiekiem respondentów – 50+, jedynie 4%). Analizy merytorycznie związane z problematyką pracy przynoszą informacje nt. atrakcyjności poszczególnych obiektów sportowo- rekreacyjnych dla kolejnych grup wiekowych. I tu refleksję Autorki budzi niewielkie zainteresowanie najmłodszych uczestników badań, najbardziej nowoczesnymi obiektami takimi, jak: Stadion Miejski, czy kompleks „Termy Maltańskie” oraz tor regatowy „Malta”. Dalej Doktorantka diagnozuje dostępność usług sportowo-rekreacyjnych w mieście. Z pięciu badanych dzielnic zdecydowanie Nowe Miasto wskazywane jest, jako dzielnica dająca największe możliwości korzystania z obiektów sportowo- rekreacyjnych. Ogólnie jednak, przy wsparciu poszukiwań zastosowaniem szczegółowych technik statystycznych dochodzi do potwierdzenia, że obecny stan infrastruktury sportowo- rekreacyjnej daje możliwość aktywnego spędzania czasu wolnego mieszkańcom miasta. Inną kwestią rozpatrywaną w pracy są bariery ograniczające dostępność korzystania z obiektów sportowo-rekreacyjnych. Uzyskane wyniki wskazują na przeciętny poziom zadowolenia badanych usługobiorców z dostępności obiektów sportowo-rekreacyjnych. Jedną z przyczyn, na co wskazują rozkłady zmiennych, może być odległość obiektu od miejsca zamieszkania a jednocześnie dostępność komunikacyjna nie stanowi problemu na drodze do korzystania z nich. Ceny za korzystanie z obiektów sportowo-rekreacyjnych okazują się, po szczegółowych analizach statystycznych (współczynnik skośności) znaczącą barierą. Interesująco analizowany jest również problem oferty dodatkowych usług w badanych obiektach. Mniej zadowoleni są z niej badani uprawiający sport wyczynowo.

Podsumowując tą część rozdziału, sugeruję przemyślenie różnicy pomiędzy „podejmowaniem rekreacyjnej aktywności ruchowej” a „warunkami do podejmowania rekreacyjnej aktywności ruchowej”. W tej części pracy napotykamy dowody na sprzyjanie podejmowaniu aktywności rekreacyjno- ruchowej, nie odnajduję natomiast dowodów na podejmowanie jej. I jak wynika z badań, Autorka nie miała intencji, by badać stan uczestnictwa (trzeba by wtedy dokonać porównań uczestnictwa przed wdrożeniem założeń „Sportowego Poznania” i po wdrożeniu), jednak zdarza się w tej części pracy tego typu niedookreślenie.

W podrozdziale 3.5 diagnozowana jest ocena wpływu polityki Urzędu Miasta w Poznaniu na funkcjonowanie obiektów sportowo- rekreacyjnych i tu mając na względzie analizę poprzednich danych, dość konsekwentnie „amatorzy” wyżej oceniają tą kwestię. Ta analiza koncentrowała się na ocenie głównych zadań wymienionych w projekcie „Sportowy Poznań”. Cieszy wysoka ocena propagowania idei zdrowego aktywnego stylu życia w tym projekcie,

jak też zróżnicowana statystycznie na rzecz „amatorów”, ocena promowania i organizowania sportu dla dzieci i młodzieży. Takie problemy, jak poziom zadowolenia z istniejącej infrastruktury, jej rozbudowy, starań władz w kreowaniu wizerunku Poznania, jako międzynarodowego centrum sportu i rekreacji, czy promowaniu sportu masowego wśród mieszkańców, znajdują niższy poziom zadowolenia wśród wyczynowo uprawiających sport. Tą część pracy podsumowują graficzne zestawienia globalne wskazujące poziom zadowolenia badanych grup („sportowców” i „amatorów”) w zakresie badanych zmiennych. To bardzo dobre zestawienia wskazujące różnice poprzez średnie arytmetyczne, test istotności średnich badanych zmiennych oraz test istotności różnic wariancji badanych zmiennych.

Dotychczas analizowana diagnoza charakteryzuje się logicznym ciągiem myślowym, skoncentrowanymi opisami czasem, odnosi się wrażenie - aż zbyt konkretnymi, jak na sondaż diagnostyczny. Ale jest to zasługa wykorzystanej szeroko, różnorodnie i ze znanostwem – statystyki. Problematyka podjęta w tej części pracy wyczerpuje założony dla niej problem.

Kolejny podrozdział (3.6) zawiera prezentację wyników badań związanych z oceną funkcjonowania obiektów sportowo-rekreacyjnych przez osoby zarządzające – usługodawców. Autorka w sposób systematyczny i konsekwentny dokonuje analizy i interpretacji wyników badań dotyczących takich problemów, jak: działania konkurencyjnych obiektów- ich odczuwanie, zmian w budżetach domowych usługobiorców, dostosowania cen do oczekiwań klientów, dostępności usług sportowo- rekreacyjnych w Poznaniu- w odbiorze usługodawców. A w konsekwencji diagnozuje istotność każdej z tych zmiennych oraz ich wzajemne wpływy. Oczywiście, jak poprzednio techniki statystyczne wspierają i uwierzytelniają wnioskowanie. W tej części pracy zmienia się formuła jej analizy i interpretacji. Autorka wykorzystuje tutaj - niesłusznie w opinii recenzentki, określenia związane z wykorzystaną techniką badań. Wyraźnie określa pytania zamiast, jak poprzednio, dojrzałe omawiać kolejne problemy rozwiązywane dzięki przeprowadzonym badaniom. W ewentualnej publikacji tej części pracy, recenzentka poleca ujednoczenie tekstu pod tym względem.

Podrozdział 3.7, w którym Autorka dokonuje, na podstawie opinii usługodawców, oceny skuteczności działania programu strategicznego „Sportowy Poznań”. Schemat analizy pokrywa się z poprzednio zaprezentowanym, czyli z oceną tego programu przez usługobiorców. Nie zatrzymuje się jednak tylko na tej analizie. Podążając dalej, za pomocą modelu zmiennych binarnych, szacuje wzrost prawdopodobieństwa wzrostu lub spadku pozytywnego odbioru polityki Urzędu Miasta Poznania w zależności od średniej oceny przyznanej przez usługodawców w realizacji poszczególnych zadań programu „Sportowy Poznań” (u Autorki nazwany na s. 147 „Strategicznym Poznaniem”- pomyłkowo?). Wartości współczynników otrzymanych w tej analizie statystycznej potwierdzają zasadność zastosowania modelu zmiennych binarnych. Jest to dobrze przemyślany problemowo fragment badań dokumentujący wartość korelacji programu „Sportowy Poznań” z aktywnością usługodawców. Tu Autorka wraca do właściwego stylu analizy i interpretacji wyników badań.

W **czwartym rozdziale** Doktorantka podsumowuje, poddaje dyskusji i wysuwa syntetyczne wnioski swoich badań. Konstrukcja tego rozdziału jest poprawna. W części dotyczącej udzielenia odpowiedzi na pytania badawcze, Autorka powołuje się na wyniki badań, które wcześniej analizowała. Poszukując metody oceny potencjałów sportowych i rekreacyjnych obiektów Poznania, Autorka musiała zbudować bank składników, które tworzą potencjał sportowo-rekreacyjny badanego terenu.

Doboru tych składników dokonano na podstawie analizy literatury i badań terenowych prowadzonych w wybranych dzielnicach Poznania, następnie zweryfikowanych poprzez ankietę kierowaną do usługodawców (gdzie respondentami byli eksperci związani z prowadzeniem ośrodków sportowo-rekreacyjnych). Autorkę charakteryzuje rozwaga i ostrożność przy dokonywaniu porównań. Przywołanie badań realizowanych w Stuttgarcie w roku 2009, jest wskazówką dużej wrażliwości badawczej Autorki pracy.

Na szczególną pochwałę zasługuje konsekwencja metodologiczna, znajdująca swe odbicie w dyskusji i podsumowaniu badań. Zastosowanie testu Andersona- Darlinga pozwoliło określić, że to właśnie czynnik społeczny w opinii obu badanych grup jest najważniejszy. Dojrzała dyskusja, klarowne podsumowanie, w którym Autorka nie popełnia już lapsusów związanych z innością pojęć „stan uczestnictwa„ i „ stworzenie warunków do uczestnictwa”, dowodzą pewnego rodzaju systematycznie dojrzewającej odpowiedzialności Autorki rozprawy. Byłabym jednak na Jej miejscu bardziej uwrażliwiona na dane dotyczące stanu uczestnictwa Polaków w rekreacyjnej aktywności ruchowej- dokumentuje to wniosek ze s. 168, w którym Autorka przypuszcza, że niski poziom uczestnictwa Polaków wynika z zamożności (pewnie- jej braku), urozmaicenia oferty rekreacyjnej (rozumiem, że z braku tego urozmaicenia) oraz jej niedostosowania do potrzeb potencjalnych odbiorców. Wystarczyło podkreślić, że między innymi z tych względów Polacy są mało aktywni. Pozostałe uwarunkowania uczestnictwa Polaków w rekreacyjnej aktywności ruchowej zostały już dziś dość obficie zaznaczone w literaturze przedmiotu.

Na końcu rozdziału odnajdujemy zapowiedź kierunku lub potrzeb dalszych badań Autorki.

Zarówno ten rozdział, jak i pozostałe świadczą o potencjalnych możliwościach Doktorantki do realizacji badań naukowych oraz formułowania wynikających z tych badań wniosków.

W rozprawie znalazły się jeszcze takie rozdziały, jak: zestawienie literatury, zestawienie tabel, ilustracji, streszczenie, summary, załączniki.

Przykłady zauważonych nieścisłości

Praca napisana jest dostatecznie poprawnym, przystępnym w czytaniu językiem, w kilku miejscach natrafiłam jednak na sformułowania niejasne lub brak precyzji:

- w tytule pracy dostarczonej do recenzji popełniono błąd literowy,

- dążenie do szczegółowych wyjaśnień powoduje czasami, że Autorka powtarza wcześniej przytoczone, uogólnione treści.

Przykładowe drobne potknięcia redakcyjne

Literówki: ss. 5, 15,19, 54, 55, 56, 57, 61, 65 x 2, 82 i 82- tytuł tab., 84, 86 x 2, 87, 98, 105 x 2, 106, 113, 123- tytuł tab., 140, 142, 153 x 5, 159 x 2, 160 x2, 161, 165, 166, 171, 175, 176 x 2. Razem 41 dostrzeżonych literówek, wielokrotnie powtarzająca się to: „rekreacje” zamiast „rekreację”.

Powtórzenie: ss. 69, 80.

Interpunkcja: ss.7 x 2, 8 x 2, 28, 35,37, 39, 46, 47, 54, 55 x 2, 56, 57, 65 x 2, 67, 84, 86, 91, 94, 96, 98, 99, 115, 116 x 3, 125 x 2, 134, 136 - brak początku cytatu, 147 x 2, 148, 149 x 2, 150, 153, 154, 158, 159, 175, 176. Razem 45.

Ortografia: 105.

Sugeruję włączenie w edytorze tekstu, autokorekty.

Uwagi końcowe recenzenta

Oceniając pracę doktorską mgr Ewy Kruszyńskiej stwierdzam, że Autorka zrealizowała swój cel, który postawiła w pracy. Rozprawa należy do nurtu tych, które wzbogacają naukę o zweryfikowane narzędzia do badań. Ale nie tylko. Dzięki szerokim studiom, czego dowodzi rozprawa, można wykorzystać je do modyfikacji i rozwinięcia zastanych warunków do uprawiania rekreacyjnych form ruchu na terenach miast. Recenzowana praca doktorska jest oryginalnym rozwiązaniem zaprezentowanego w niej zagadnienia naukowego. Autorka podjęła się i zrealizowała wyjątkowo rzetelnie i skrupulatnie, z zachowaniem znanstwa warsztatu pracy naukowej, problematyki mającej istotne znaczenie z punktu widzenia poznawczego i aplikacyjnego.

Podsumowując stwierdzam, że recenzowana przeze mnie praca kwalifikuje Doktorantkę do nadania stopnia doktora w dziedzinie nauk o kulturze fizycznej, spełnia wymagania stawiane pracom doktorskim i wnoszę o dopuszczenie mgr Ewy Kruszyńskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Warszawa 2016.08.28.

Prof. nzw. dr hab. Jolanta Mogiła- Lisowska

